

ISTRAŽIVANJA ZDRAVSTVENOG SUSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ 1990.-2010.

JASMINA KOVAČEVIĆ¹, SELMA ŠOGORIĆ i ALEKSANDAR DŽAKULA

*Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Zagreb
i ¹Zavod za javno zdravstvo Požeško-slavonske županije, Požega, Hrvatska*

Cilj ovog rada je utvrditi opseg i sadržaj recenziranih znanstvenih publikacija koje donose rezultate istraživanja zdravstvenog sustava u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1990. do 2010. godine. Osnovne odrednice istraživanja usklađene su s metodologijom projektom *Health Services Research into European Policy and Practice* (HSREPP) koji se provodi s ciljem identifikacije, evaluacije i unaprjeđenja doprinosa istraživanja sustava zdravstva razvoju zdravstvene politike u Europi. Istraživanje u ovom radu obuhvaćalo je znanstvene publikacije indeksirane u bazi *PubMed* te magisterije i doktorske disertacije objavljene na medicinskim fakultetima Sveučilišta u Zagrebu, Osijeku, Splitu i Rijeci. Navedenim metodama nađeno je ukupno 536 publikacija indeksiranih u *PubMed*-u i 22 doktorske disertacije te 70 magisterija koji udovoljavaju nekom od kriterija istraživanja.

Za daljnju analizu zasebno su razmatrani magisteriji i doktorske disertacije, te znanstvene publikacije indeksirane na *PubMed*-u. Baza znanstvenih publikacija indeksiranih u *PubMed*-u sužena je uz pomoć ključnih riječi podijeljenih u 4 skupine prema uputama HSREPP. Zadane kriterije, nakon analize sažetaka, zadovoljilo je 158 radova. Nakon analize sadržaja sažetaka magisterija i doktorskih disertacija izdvojeno je 6 disertacija i 35 magisterija koji udovoljavaju kriterijima istraživanja. U svim objavljenim publikacijama nije moguće pronaći sustavnost istraživanja zdravstvenog sustava, međutim prepoznat je trend porasta broja radova koji se bave istraživanjima sustava zdravstva u Republici Hrvatskoj tijekom proteklih 20 godina.

Ključne riječi: Istraživanje sustava zdravstva, Hrvatska, znanstvene publikacije.

Adresa za dopisivanje: Jasmina Kovačević, dr. med.
Lermanova 10, 34000 Požega
ZJZ Požeško-slavonske županije,
Županijska 10
34000 Požega, Hrvatska
E-pošta: dr.jasminakovacevic@gmail.com

UVOD

Skrb za zdravlje jedan je od najvećih izazova za svaku državu i društvo. Osim što utječe na dobrobit cijelog stanovništva, ona ima i mnogostruke društvene i ekonomske učinke. Stoga izučavanje struktura zdravstvenog sustava, procesa koji se u njemu odvijaju te ishoda, zahtijeva sustavni i multidisciplinarni pristup. Premda se radi o značajnom društvenom pitanju i velikim financijskim izdacima u svakom državi, izučavanje zdravstvenog sustava teško se prepoznaje kao sustavna aktivnost u javnozdravstvenoj praksi, a ni sami pojmovi i definicije nisu jednoznačno određeni na međunarodnoj razini.

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) definira zdravstveni sustav kao cjelinu koju čine ljudi, institucije i drugi resursi, uređeni s ciljem poboljšanja zdravlja stanovništva, a odgovor su na legitimna očekivanja pojedinaca te ih štite od troškova nastalih zbog bolesti kroz razne djelatnosti čija je primar-

na namjera poboljšanje zdravlja (1). Prema kriterijima SZO, temeljni su ciljevi zdravstvenog sustava poboljšanje zdravlja stanovništva, odgovor na želje i očekivanja pojedinaca i pružanje financijske zaštite pojedincima od troškova nastalih zbog bolesti.

S aspekta upravljanja skrbi za zdravlje, Povelja o zdravstvenim sustavima usvojena na Europskoj ministarskoj konferenciji SZO 2008. godine u Talinu opisuje zdravstveni sustav kao organizaciju koja podrazumijeva više društvenih sustava, a ne samo zdravstvenu zaštitu. Naglašava se važnost aktivnosti kao što su promicanje zdravlja i prevencija bolesti, kao i utjecaj na druge sektore te ugradnju zdravlja u sve politike (2).

Zdravlje, odgovor na potrebe populacije i pravičnost, ciljevi su koje svaki zdravstveni sustav teži postići. Međutim, postavlja se pitanje kako utvrditi odgovara li jedan zdravstveni sustav na te zahtjeve. Jedan od načina ocjene rada jest redovito praćenje rada zdravstvenog sustava metodama rutinskog

nadzora, analiza i kontrola. Međutim, takav pristup ograničen je metodama koje se koriste i ne daje mogućnost šireg sagledavanja zdravstvenog sustava.

Istraživanje zdravstvenog sustava novo je multidisciplinarno područje koje je usmjereno na znanstveno-stručno istraživanje i vrednovanje skrbi za zdravlje (3). Korijeni istraživanja sustava zdravstva kao primijenjene znanstvene grane, nalaze se negdje na sjecištu javnog zdravstva i istraživanja zdravstvenih politika, administracije, zdravlja u zajednici, ekonomije, sociologije i političkih znanosti (4).

Prema Agenciji za istraživanje sustava zdravstva i kvalitetu (*Agency for Healthcare Research and Quality*), glavni ciljevi istraživanja sustava zdravstva su: identificirati najučinkovitije načine za organizaciju, upravljanje, financiranje i pružanje zdravstvene zaštite, redukciju pogrešaka i unaprjeđenje sigurnosti pacijenata (5,6).

Academy Health Public Health Systems Research Interest Group US definira istraživanje sustava zdravstva kao multidisciplinarno područje znanstvenog istraživanja koje proučava kako socijalni utjecaji, financiranje sustava, organizacijske strukture i procesi, zdravstvena tehnologija i ponašanje pojedinaca utječu na pristup zdravstvenoj zaštiti, kvalitetu i cijenu zdravstvene zaštite, te posljedično na naše zdravlje i dobrobit. Istraživanjem obuhvaća pojedince, obitelji, institucije, zajednice i populacije (7).

Sciljem sustavnog i usporedivog istraživanja zdravstvenih sustava u europskoj regiji, pokrenut je projekt *Health Services Research into European Policy and Practice* (HSREPP). Taj se projekt provodi s ciljem identifikacije, evaluacije i unaprjeđenja doprinosa istraživanja sustava zdravstva razvoju zdravstvene politike u Europi, a oblikovan je na temelju rezultata projekta *Strengthening Public Health Research in Europe* SPHERE (8).

Zdravstvena politika trebala bi se bazirati na dokazima, a kako bi to bilo moguće, potrebno je uspostaviti učinkovite komunikacijske kanale između istraživača zdravstvenog sustava i tvorca zdravstvene politike kako u Europi tako i u Hrvatskoj. Također, problem je što donosioci odluka nemaju mogućnost kritičke obrade informacija koje primaju, ili pak postoji dvosmislenost analiza i istraživanja koje dobivaju na uvid (9). Sve navedeno upućuje na važnost jasnog određenja istraživanja zdravstvenog sustava za dugoročnu uspješnost njegovog funkcioniranja. Ne postoje podaci o opsegu i vrsti istraživanja zdravstvenog sustava koja se provode u Hrvatskoj.

CILJ RADA

Cilj ovoga rada je utvrditi opseg i sadržaj recenziranih znanstvenih publikacija koje donose rezultate istraživanja zdravstvenog sustava u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1990. do 2010. godine. Svrha rada je da omogući uspostavljanje kvalitetnije suradnje između istraživača sustava zdravstva i donositelja odluka, a s krajnjim ciljem unaprjeđenja ukupne skrbi za zdravlje u Hrvatskoj.

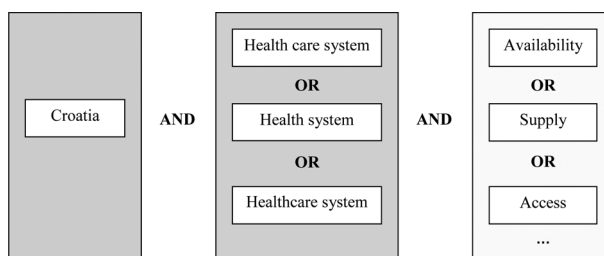
METODE

Istraživanje je obuhvaćalo znanstvene radove indeksirane u bazi PubMed te magisterije i doktorske disertacije objavljene na medicinskim fakultetima sveučilišta u Zagrebu, Osijeku, Splitu i Rijeci u razdoblju od 1990. do 2010. godine.

Osnovni kriteriji za uključivanje publikacija u istraživanje usklađeni su s projektom *Health Services Research into European Policy and Practice* (HSREPP), koji se provodi kao komparativno istraživanje za zemlje europske regije (10).

PubMed

U skladu s metodologijom projekta HSREPP, znanstveni radovi indeksirani u PubMed-u (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>) pretraživani su i prema ključnim riječima „Croatia AND Health care system OR Health system OR Healthcare system“, a zatim selekcionirani prema ključnim riječima koji pokazuju istraživanje zdravstvenog sustava. Istraživano razdoblje je od 1.1.1990. do 01.04.2010. godine, kao razdoblje u kojem je moguća i usporedba s državama u projektu HSREPP. U pretraživanje je uključeno ograničenje „humans“. Baza znanstvenih radova indeksiranih u PubMed-u sužena je uz pomoć ključnih riječi te prema uputama HSREPP odjeljenih u 4 skupine (tablica 1, sl. 1).

Sl. 1. Ilustracija pretraživanja PubMed baze

Tablica 1.

Teme i ključne riječi unutar navedenih tema istraživanja sustava zdravstva

1) <i>Service delivery/provision</i> (Pružanje usluga)	<i>Availability, supply, accessibility, access, acceptability, coverage, benefit basket/ package, entitlements, waiting time, waiting lists, utilization, responsiveness, satisfaction</i>
2) <i>Financing/Expenditure</i> (Financiranje/ troškovi)	<i>Financing, funding, payment of providers, reimbursement, purchasing, allocation, equity, fairness</i>
3) <i>Resource Creation</i> (Stvaranje resursa)	<i>Professional education, public health intelligence, research and development, innovation management, knowledge generation, knowledge management</i>
4) <i>Stewardship</i> (Upravljanje)	<i>Planning, health plans, health policy, policy making, health care reform, centralization /decentralization, devolution, privatiz(z)ation /recommunalisation, commissioning, licensing, accreditation, contracting</i>

DOKTORSKE DISERTACIJE I MAGISTERIJI

Pretraživanje doktorskih disertacija i magisterija provedeno je neposrednim uvidom u gotove radove u knjižnici pri Školi narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, te za preostala tri sveučilišta pristupom putem interneta, na web stranice ustanova (http://www.mefos.hr/cms/mefos/hr/studij/poslijediplomski/doktori_magistri.html; <http://www.mefst.hr/default.aspx?id=8>; http://www.medri.uniri.hr/knjiznica/ocjenski_radovi.html). Korištena je i baza „Hrvatska znanstvena bibliografija“ dostupna na: <http://bib.irb.hr/index.html>. Analizirani su sažeci svih dostupnih magisterija i disertacija te su isključeni svi koji sadržajno nisu odgovarali predmetu istraživanja.

Kako bi se dobila uža područja zdravstvenog sustava koja analiziraju (prema uputama HSREPP), disertacije i magisterij podijeljeni su u četiri skupine: istraživanja: makro (istraživanja cjelovitog sustava i nacionalnih politika), mezo (istraživanja organizacije sustava i pružanja zdravstvenih usluga), i mikro (evaluacija pokazatelja primjene zdravstvene tehnologije) razine sustava zdravstva, te istraživanja s područja ocjena rezultata sustava zdravstva.

REZULTATI

Navedenim metodama nađeno je ukupno 536 radova indeksiranih u PubMed-u, 22 doktorske disertacije, te 70 magisterija koji udovoljavaju početnim kriterijima istraživanja. Za daljnju analizu zasebno su razmatrani magisteriji i doktorske disertacije, te znanstvene publikacije indeksirane na PubMed-u. Svi su radovi organizirani prema godini objave, autoru te načinu objave.

PubMed

Nakon sužavanja broja radova, uz pomoć ključnih riječi podijeljenih u 4 skupine prema uputama

HSREPP, u bazi znanstvenih radova indeksiranih u PubMed-u zadane kriterije zadovoljilo je 277 radova (tablica 2). U tablici 2. može se uočiti da najveći postotak radova sadrži ključne riječi iz skupine 1 koja se odnosi na pružanje usluga u sustavu zdravstva, dok su najzastupljenije pojedinačne riječi one koje pripadaju skupini koja govori o financiranju sustava zdravstva - skupina 2 (tablica 3).

Tablica 2.

Analiza radova preostalih nakon selekcije uz pomoć ključnih riječi i nakon analize sažetaka u odnosu na sadržaj ključnih riječi

Tema istraživanja sustava zdravstva	Broj i % radova koji sadrže ključne riječi	Broj i % radova koji sadrže ključne riječi nakon analize sažetaka
1) <i>Service delivery/provision</i> (Pružanje usluga)	152 (54,9 %)	83 (52,5 %)
2) <i>Financing/Expenditure</i> (Financiranje/ troškovi)	71 (25,6 %)	55 (34,8 %)
3) <i>Resource Creation</i> (Stvaranje resursa)	77 (27,8 %)	44 (27,8 %)
4) <i>Stewardship</i> (Upravljanje)	88 (31,8 %)	66 (41,8 %)
Ukupno	277	158

Tablica 3.

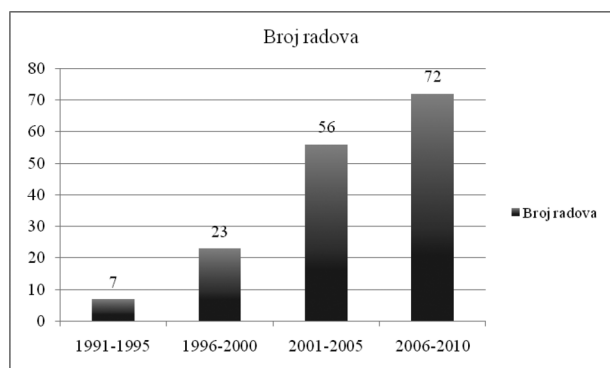
Najzastupljenije ključne riječi prije i nakon analize sažetaka

Ključna riječ i tema	Broj i postotak radova	Rang	Broj i postotak radova nakon analize sažetaka	Rang
Financing (2)	67 (24,2 %)	1	51 (32,3 %)	1
Funding (2)	66 (23,8 %)	2	50 (31,6 %)	2
Satisfaction (1)	58 (20,9 %)	3	19 (12,2 %)	5
Utilization (1)	56 (20,2 %)	4	40 (25,3 %)	3
Health Policy (4)	49 (17,7 %)	5	38 (24 %)	4

Nešto drugačiju sliku daje uvid u zastupljenost ključnih riječi u radovima koji su preostali nakon analize sažetaka. I dalje je prva skupina ključnih riječi (pružanje usluga) najzastupljenija, ali na drugo mjesto dolazi skupina koja govori o upravljanju sustavom zdravstva. Nakon analize sažetaka eliminirano je najviše radova koji sadrže ključne riječi iz prve i treće skupine. Prema tome, ove skupine ključnih riječi s najmanjom preciznošću određuju radove koji zadovoljavaju kriterije istraživanja (tablica 2). Slično se može reći i za riječ „satisfaction“ kod analize pojedinačnih najzastupljenijih riječi (tablica 3).

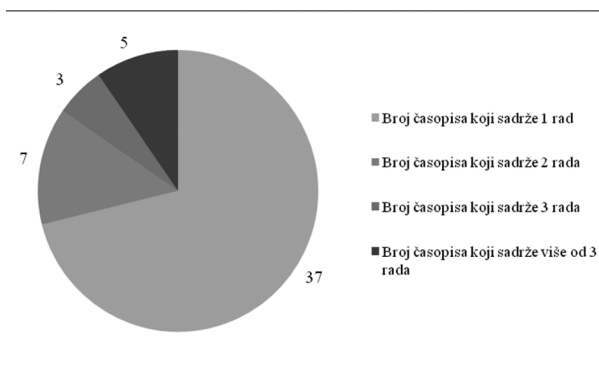
Analizom sažetaka cilj je bio eliminirati radove u kojima se istraživanje sustava zdravstva ne odnosi na Hrvatsku, radove koji se odnose na klinička istraživanja, povijest i drugo, a da pritom nedostaju elementi analize sustava zdravstva. U ovoj je skupini i 13 radova o kojima nema dovoljno informacija (nedostupni sažeci). Analizom sažetaka eliminirano je 119 radova (43%), što dovodi do konačnog broja radova koji zadovoljavaju sve kriterije. Sve kriterije zadovoljava 158 publikacija indeksiranih u PubMed-u i bavi se istraživanjem sustava zdravstva u Hrvatskoj.

Nakon organiziranja radova prema godini objave došlo se do podatka o značajnom porastu broja objavljenih radova u petogodišnjim razdobljima (sl. 2). Tako je u razdoblju do 1995. godine objavljeno tek 7 (4,4%) radova, dok su u razdoblju od 2006. do 2010. godine objavljena 72 (45,6%) rada iz istraživanja.

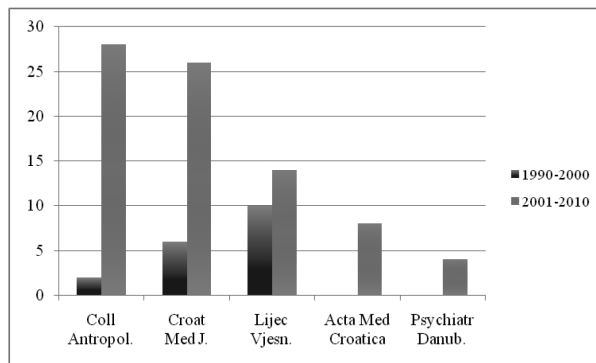

Sl. 2. Broj radova objavljenih znanstvenim časopisima u petogodišnjim razdobljima

U analizi prema časopisu publiciranja prepoznata su 52 znanstvena časopisa kao mjesto objave radova na temu istraživanja sustava zdravstva u Hrvatskoj. U najvećem broju časopisa (71%), objavljen je tek po jedan rad, dok je samo pet časopisa imalo više od tri objavljena rada (sl. 3).

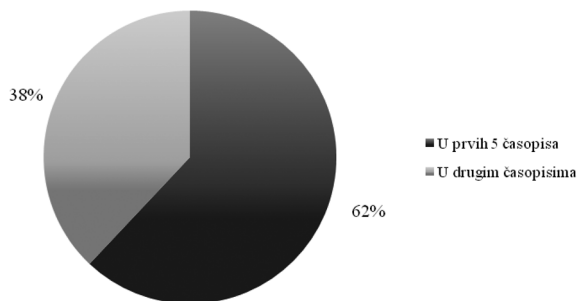

Sl. 3. Raspodjela radova u znanstvenim časopisima

Sl. 4. Prvih 5 znanstvenih časopisa prema broju objavljenih radova

Kao najčešća mjesta objave pojavljuju se hrvatski znanstveni časopisi (sl. 4). Uočljiva je promjena trenda. Tijekom devedesetih godina najveći broj radova objavljen je u *Liječničkom vjesniku*, a tijekom ovog desetljeća dominiraju *Collegium Antropologicum* i *Croatian Medical Journal*. Vrijedno je napomenuti da je u navedenih pet časopisa objavljeno gotovo 2/3 radova iz istraživanja (sl. 5).

Sl. 5. Postotak radova objavljenih u najzastupljenijih 5 znanstvenih časopisa

Pri analizi prema mjestu objave, odnosno znanstvenim časopisima, zapaža se trend objavljivanja u časopisima s niskim faktorom utjecaja (IF) (tablica 4).

Tablica 4.

Faktori utjecaja (IF) za pet časopisa u kojima je objavljeno najviše publikacija iz našeg istraživanja (Izvor: Web of Science)

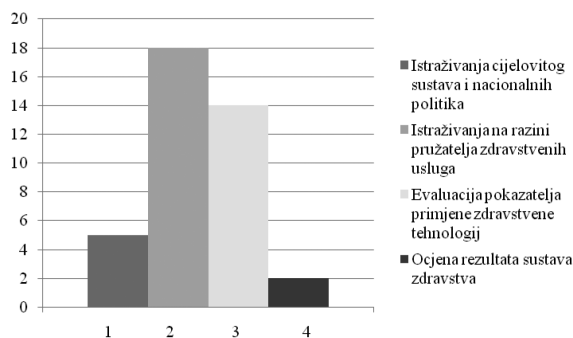
R.br.	Znanstveni časopis	Br. radova	IF (2009)
1	Croat Med J	32	1,373
2	Coll Antropol	30	0,631
3	Lijec Vjesn	24	/
4	Acta Med Croatica	8	/
5	Psychiatr Danub	4	0.702

Časopisi s visokim IF kao što su *Lancet* (30.758) ili *BMJ* (13.660) pojavljuju se samo kao mjesta objave pisama i komentara koji zadovoljavaju kriterije istraživanja. Kao prvi autori odabranih radova dominiraju hrvatski autori u 87,3% radova.

Doktorske disertacije i magisteriji

Od 2.275 doktorskih disertacija i 3.687 magisterija obranjenih u odabranom razdoblju (1990.-2010.) na medicinskim fakultetima u Zagrebu, Osijeku Splitu i Rijeci, nakon analize sadržaja sažetaka magisterija i doktorskih disertacija izdvojeno je 6 disertacija i 35 magisterija koji udovoljavaju kriterijima istraživanja. Podijeljeni su u četiri skupine: istraživanja makro, mezo, i mikro razine sustava zdravstva te istraživanja s područja ocjena rezultata sustava zdravstva.

Selektirane doktorske disertacije istražuju razinu pružatelja zdravstvenih usluga te evaluiraju razinu pokazatelja primjene zdravstvene tehnologije (druga i treća skupina, odnosno mezo i mikro razina). Pet od šest selektiranih disertacija objavljeno je nakon 2000. godine. Također većina magisterija objavljena je nakon 2000. godine (21 rad odnosno 60% ukupnog broja magisterija).

Sl. 6. Analiza sažetaka magisterija prema razinama istraživanja sustava zdravstva (makro (1), mezo (2), mezo/mikro (3) i rezultati rada sustava (4))

U skupini magisterija kao i disertacija dominiraju istraživanja razine pružatelja zdravstvenih usluga te evaluacije razine pokazatelja primjene zdravstvene tehnologije (druga i treća skupina, odnosno mezo i mikro razina) (sl. 6).

Ograničenja istraživanja

PubMed analiza ograničena je zbog nedostupnosti cjelovitih radova ili sažetaka za sve radove koji odgovaraju početnim kriterijima te je zbog toga 13 (4,7%) radova isključeno iz istraživanja. Temeljem tog podatka možemo pretpostaviti kako je dio radova koji udovoljavaju kriterijima ostao neuključen u istraživanje.

Početni broj magisterija i doktorata nije precizan s obzirom da radovi nakon obrane čekaju još neko vrijeme kako bi bili zavedeni u bazu podataka. Pretraživanje radova u knjižnici pri Školi narodnog zdravlja otežavala je nedostupnost elektroničke baze naslova i autora objavljenih doktorata i magisterija, te nedostatak grupiranja radova. Tijekom istraživanja nađeno je niz radova van zadanih okvira, a koji u sebi imaju elemente istraživanja sustava zdravstva. Ti radovi mogu biti predmet nekog šireg istraživanja.

RASPRAVA

Podaci dobiveni ispitivanjem zastupljenosti istraživanja sustava zdravstva u Hrvatskoj od 1990. do 2010. godine pokazuju porast broja publikacija o istraživanju zdravstvenog sustava, što je u skladu s trendovima u drugim europskim državama. U usporedbi sa zemljama u Europi broj radova u Hrvatskoj (0,4/10.000 stanovnika) sličniji je zemljama u okruženju, gdje se broj objavljenih radova na 10.000 stanovnika kreće od 0,1 u Srbiji do 0,7 u Austriji, nego u razvijenim zemljama zapadne Europe gdje su ove stope znatno više - 1,8 u Finskoj, 3,2 u Irskoj ili 3,3 u Švedskoj (10).

Publikacije indeksirane u PubMed-u koje su bile predmetom dijela ovog istraživanja pretežito su objavljene u časopisima s niskom citiranošću. Prema sadržaju istraživanja, dominiraju analize mikro-razine sustava zdravstva, dok je područje istraživanja cjelovitog sustava zdravstva i nacionalnih politika slabije zastupljeno. Ovo stanje može biti povezano s nedostatkom *policy* kulture i tehnologije koje bi se koristile za upravljanje zdravstvenim sustavom u Hrvatskoj, a za koje je potrebno imati jasno definirana istraživanja sustava.

Ukupan opseg istraživanja koja uključuju elemente istraživanja zdravstvenog sustava treba uzeti s određenom rezervom. Korišteni kriteriji isključili su značajan dio radova unutar kojih je postojao neki element istraživanja zdravstvenog sustava, jer cjelina rada nije imala svrhu istraživanje sustava. Kod nekih radova, unatoč analizi sažetaka, bez uvida u cjelovite radove nije bilo moguće s visokim stupnjem sigurnosti utvrditi obrađuje li rad istraživanu temu i u kojoj mjeri. Navedeni problemi kao i ukupnost istraživanja pokazuju da ne postoji sustavnost u istraživanju zdravstvenog sustava, kao ni povezanost sustava zdravstvene zaštite s istraživačkim programima i projektima. Dodatna potvrda takvom stanju su dominantno deskriptivni sadržaji i metode u objavljenim radovima.

Važnost teme istraživanja sustava zdravstva prepoznata je globalno. Alijansa za zdravstvene politike i istraživanje sustava (*The Alliance for Health Policy and Systems Research*) bavi se identificiranjem nedostataka zdravstvene politike, sustava zdravstva i istraživanja sustava zdravstva koji su prepoznati kao ključni problem u slabo i srednje razvijenim zemljama. Cilj im je promovirati stvaranje i korištenje istraživanja sustava zdravstva u kreiranju političkih odluka o sustavu zdravstva. U izvješću iz 2004. godine, navodi se kako je tek 5% publikacija o istraživanju sustava zdravstva u recenziranim znanstvenim časopisima bilo nisko i srednje razvijenim zemljama. Značajno je reći kako je od tih 5% publikacija veći dio nastao u razvijenim zemljama. S obzirom na velike razlike među zemljama, ne zadovoljavaju svi radovi visoke standarde (11).

U usporedbi s državama zapadne Europe, Hrvatska malo pozornosti obraća istraživanju zdravstvenog sustava. Mali je broj radova ili dokumenata koji prate zdravstveni sustav s ciljem njegovog unaprjeđenja ili kako bi pomogli donositeljima odluka. Naglašeno je prisutan deskriptivni pristup analizi zdravstvenog sustava. Redovita godišnja izvješća ustanova i određeni broj stručnih ili znanstvenih radova čine okosnicu istraživanja sustava zdravstva u Republici Hrvatskoj. Opsežnije analize postoje isključivo kao dio projekata vezanih uz reformske zahvate, ali nisu sustavno povezane kao dio strateškog programa, nemaju jasno razrađenu metodologiju, te se uglavnom analizira selektivno po područjima bez stvaranja cjelovite slike. Osim toga, većina takvih istraživanja nije niti publicirana, ili je teško dostupna javnosti.

Financiranje istraživanja sustava zdravstva iznimno je važno pitanje. U Republici Hrvatskoj istra-

živačke projekte posvećene istraživanju elemenata sustava zdravstva financira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Analizom naslova i ključnih riječi odobrenih projekata iz područja javnozdravstvene medicine (skupina 3-07) primjetno je da od 80 projekata koji su u tijeku, tek 9 (11,2%) ima značajke istraživanja sustava zdravstva (12).

Za razliku od Hrvatske, Velika Britanija sustavno financira izradu znanstvenih radova na temu istraživanja sustava zdravstva u okviru Nacionalnog zdravstvenog sustava (NHS) (13). *NIHR Health Services Research Programme* ima stalno otvoren natječaj za izradu znanstvenih radova istraživača sustava zdravstva. Povremeno, ovisno o potrebi, otvaraju se i ciljani natječaji vezani uz aktualnu prioritetnu temu.

Trenutačni NHS ističe važnost istraživanja sigurnosti pacijenata, pacijentova iskustva unutar zdravstvenog sustava i učinkovitost zdravstvene zaštite kao prioritetnih tema. U fokusu su i razmjena znanja između ustanova, mjerenja poboljšanja kvalitete i bolje korištenje postojećih znanja. Sličan pristup imaju i SAD, gdje nacionalno tijelo, *National Information Center on Health Services Research and Health Care Technology* (NICHSR) na jednom mjestu okuplja sve podatke o dosadašnjim istraživanjima, interesnim skupinama, istraživačima, mogućnostima financiranja istraživanja i znanstvenim časopisima kojima je to područje od interesa (14).

ZAKLJUČAK

U svim objavljenim publikacijama koje se bave istraživanjima sustava zdravstva u Republici Hrvatskoj tijekom proteklih 20 godina nije moguće pronaći sustavnost istraživanja zdravstvenog sustava, ali prepoznat je trend porasta broja radova. Usporedba broja radova o zdravstvenom sustavu u Hrvatskoj ukazuje na značajno zaostajanje u odnosu na zemlje zapadne Europe, odnosno sličnost sa zemljama istočne Europe.

Važno je prepoznati potrebu sustavnog pristupa istraživanju sustava zdravstva. Cilj istraživanja sustava zdravstva treba biti doprinos oblikovanju političkih odluka vezanih uz sustav zdravstva. Suradnja istraživača i donosilaca odluka ključna je za osiguravanje održivog razvoja zdravstvenog sustava i boljeg zdravlja za sve građane.

L I T E R A T U R A

1. World Health Organisation. The world health report 2000. Health Systems: Improving Performance. Geneva: WHO, 2000.
2. WHO European Ministerial Conference on Health Systems. Tallinn Charter: Health Systems for Health and Wealth. Resolution EUR/RC58/R4, 2008.
3. Phillips CD. What do you do for a living? Toward a more succinct definition of health services research. BMC Health Serv Res 2006, 6:117.
4. Lohr KN, Steinwachs DM. Health services research: an evolving definition of the field. Health Serv Res 2002;37:7-9.
5. Agency for Healthcare Research and Quality. Dostupno na URL adresi: <http://www.ahrq.gov/>. Datum pristupa informaciji: 01.09.2010.
6. University of Washington School of Public Health. Dostupno na URL adresi: <http://depts.washington.edu/hserv/hs-research-definitions>. Datum pristupa informaciji: 03. 09. 2010.
7. AcademyHealth. Dostupno na URL adresi: <http://www.academyhealth.org/About/content.cfm?ItemNumber=831&navItemNumber=514>. Datum pristupa informaciji: 01.09.2010.
8. Delnoij D, Groenewegen PP. Health services and systems research in Europe: overview of the literature 1995-2005. Eur J Public Health 2007; 17 (Suppl. 1).
9. Ettelt S, Mays N. Health Services Research and its use To Inform Policy in Europe. Draft report. Prepared for the Working Conference „Health Services Research in Europe. The Hague, April 2010.
10. Garrido MV, Busse R. Health systems research in Europe. Draft report. Prepared for the Working Conference 'Health Services Research in Europe'. The Hague, April 2010.
11. The Alliance for Health Policy and Systems Research. Dostupno na URL adresi: <http://www.who.int/alliance-hpsr/researchsynthesis/en/>. Datum pristupa informaciji: 01.09.2010.
12. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa republike Hrvatske Dostupno na URL adresi: http://zprojekti.mzos.hr/Home_hr.htm. Datum pristupa informaciji: 02.09.2010.
13. NIHR Health Services Research programme. Dostupno na URL adresi: <http://www.hsr.nihr.ac.uk/>. Datum pristupa informaciji: 01.09.2010.
14. National Information Center on Health Services Research and Health Care Technology (NICHSR). Dostupno na URL adresi: <http://www.nlm.nih.gov/hsinfo/phssr.html> Datum pristupa informaciji: 02.09.2010.

S U M M A R Y

HEALTH SYSTEM RESEARCH IN THE REPUBLIC OF CROATIA 1990-2010

J. KOVAČEVIĆ, S. ŠOGORIĆ¹ i A. DŽAKULA¹

*Public Health Institute of Požega - Slavonia County, Požega, and
University of Zagreb, School of Medicine, ¹Andrija Štampar School of Public Health, Zagreb, Croatia*

Aim: The aim of this study was to determine the scope and contents of peer-reviewed scientific publications that bring the results of the Health System Research (HSR) in the Republic of Croatia during the 1990-2010 period. The basic guidelines are in line with the research project, Health Services Research into European Policy and Practice (HSREPP). This project is being implemented with the aim of identifying, evaluating and improving the contribution of Health System Research to the development of Health Policy in Europe. This study included scientific publications indexed in the PubMed database and master theses and doctoral dissertations published at Schools of Medicine in Zagreb, Osijek, Rijeka and Split during the 1990-2010 period. In accordance with the project methodology, scientific publications indexed in PubMed (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>) were searched for by the key words "Croatia AND (Health Care System OR Health System OR Healthcare System)". Then, the database of scientific publications indexed in PubMed was narrowed by key words divided into 4 groups according to HSREPP instructions. The search for master theses and doctoral dissertations was carried out by direct inspection of the completed works in the library of Andrija Štampar School of Public Health, School of Medicine, University of Zagreb. Access to master theses and doctoral dissertations at the other three medical schools was done by the Internet. We analyzed the collected summaries of all publications, master theses and doctoral dissertations and excluded all those that did not correspond to our research.

Results: Using this method, we found a total of 536 publications indexed in PubMed-in, 70 master theses and 22 doctoral dissertations meeting the study criteria. For further analysis, we separately considered master theses and doctoral dissertations on the one side, and scientific publications indexed in PubMed on the other side. All papers were listed by the year of publication,

the author and the means of publication. Upon inclusion of the key words, 277 papers met the required criteria. After abstract analysis, 158 PubMed indexed papers were found to meet all the criteria and addressed the Health System Research in Croatia. There was a significant increase in the number of published papers during the 5-year study period. Upon analysis of the summary contents of master theses and doctoral dissertations, we separated 6 doctoral dissertations and 35 master theses that met the criteria of the research. They were divided into four groups: research of macro-, mezzo- and micro-level of Health System and assessment of Health Care System results. The group investigating the organization and delivery of health services (meso-level) and the group investigating health technology assessment (micro/meso-level) predominated.

There were only a small number of high quality researches dealing with HSR in Croatia. Descriptive approach to the analysis predominated. Reform interventions require research, but are not part of the designed strategy. Funding of HSR is an important issue. The research in Croatia is financed by the Croatian Ministry of Science, Education and Sports. In the UK and the USA, HSR is funded by the National Health Services. In all publications, we could not find a systematic research of the Health System; however, we recognized a growing trend in the number of articles dealing with HSR in Croatia over the past 20 years. Comparison of the number of papers on the Health Care System in Croatia indicated a significant lag in comparison to Western Europe, and similarity with the countries of Eastern Europe.

Key words: Health System Research, Croatia, scientific publication, health policy